

MIRCEA I. MANOLESCU – INIȚIATORUL METODOLOGIEI JURIDICE ÎN ROMÂNIA

Elena ARAMĂ

Universitatea de Stat din Moldova

Licențiat în drept, doctor în sociologie, savant și avocat de renume, Mircea I. Manolescu, până la înlăturarea lui de la catedră de regimul comunist (1949) a militat prin publicații și conferințe publice pentru constituirea *Metodologiei juridice* ca știință și disciplină necesară juriștilor teoreticieni și practicieni. A punctat repere relevante pentru domeniul juridic: problema obiectului de cercetare a Metodologiei juridice, a adevărului juridic, a valorilor juridice în sensul realizării finalităților dreptului.

Cuvinte-cheie: *metodologie juridică; știință; metode; adevăr; valori.*

MIRCEA I. MANOLESCU – THE INITIATOR OF THE JURIDICAL METHODOLOGY IN ROMANIA

Bachelor in Law, PhD in sociology, renowned scholar and lawyer M. Manolescu before his removal from the university chair by the Communist regime (1949) promoted by publications and conferences recognition of the *Juridical methodology* as science and discipline necessary for legal scholars and jurists practitioners. Developed relevant legal landmarks: the research object of the Juridical methodology, legal truth, the legal values towards achieving the aims of the law.

Keywords: *Juridical methodology; science; methods; truth; values.*

Mircea-Eugeniu I. Manolescu, reputat savant jurist și avocat de renume în România pre-comunistă, s-a născut la Brăila în 1907 într-o familie de intelectuali: tatăl – avocat și prodecan al Baroului de avocați din Brăila, mama – directoare a Școlii de fete din aceeași localitate. A obținut licența în drept și doctoratul în sociologie cu *Magna cum laude*, fiind îndrumat de Dimitrie Gusti să se dedice cercetării științifice și vieții universitare. A practicat avocatura și munca științifică, a fost titularul catedrei de metodologie și sociologie juridică din cadrul Facultății de Drept a Universității din București, de unde a fost înlăturat de regimul comunist în 1949 [1].

În anul 1943 M. Manolescu a prezentat o comunicare în cadrul secției juridice a Institutului de Științe Sociale a României despre necesitatea metodologiei juridice privită ca disciplină autonomă. Aceste eforturi ale autorului au continuat și în anii următori, fiind publicate: articolul „O disciplină nouă: Metodologia juridică” în „Revista Fundațiilor Regale”, XI, 1944, nr.10; iar în 1946 a publicat studiul *Teoria și practica dreptului. I. Metodologie și sociologie juridică* (București: Fundația Regele Mihai I, 1946). Astfel M. Manolescu se prezintă ca pionier în doctrina românească în ceea ce privește problema constituirii Metodologiei juridice pe care o definea drept „disciplina ce se ocupă cu metodele, cu acele căi de aflare a adevărului în știința dreptului, de constituirea științei Dreptului” [2].

În cadrul unor conferințe publice ținute în fața avocaților, magistraților (textul acestora a fost integrat în studiul *Teoria și practica dreptului. I. Metodologie*

și sociologie juridică) Manolescu a abordat problema democratizării dreptului ca problemă de metodologie juridică. Această sintagmă „democratizarea dreptului” era înțeleasă de autor ca „lărgirea în mase populare cât mai largi a utilității Dreptului; adică dreptul spre folosul a câtor mai mulți, pentru cei mai mulți” [3].

Întreaga istorie a dreptului stă dovada clară a acestei lărgiri a utilității dreptului. Pentru a demonstra acest lucru, autorul recurge la regula logicii despre raportul invers dintre sferă și conținut, care spune că atunci când conținutul crește în atribute, sfera se micșorează; iar atunci când sfera se lărgeste, conținutul scade, devine mai sărac în atribute. Pornind de la această regulă, Manolescu considera că democratizarea dreptului înseamnă lărgirea sferei și micșorarea conținutului drepturilor [4].

Pentru a argumenta ipoteza democratizării, autorul recurge la istoria dreptului, aducând trei exemple. Primul dintre acestea se referă la dreptul roman, și anume, aduce exemplul monopolului de clasă asupra dreptului exercitat de clasa stăpânitoare romană care realiza dreptul cu ajutorul secretului, adică numai reprezentanții acestei clase dețineau secretul fastelor și formulelor. Nici un roman nu putea să-și valorifice dreptul său în justiție decât în anumite zile ale calendarului, adică zile faste, care erau un secret pentru marea majoritate și doar pontifii, sacerdoții cunoșteau acel secret. De asemenea, secrete erau și formulele acțiunilor, adevărate formule magice, potrivit cărora justițiabilul putea ști în ce formă și cu ce cuvinte solemne poți să te adresezi pentru a-ți valorifica un

drept. Pentru că deținea secretul fastelor și formulelor, clasa dominantă economic și politic domina și juridic, căci nu aveau un drept decât cei cărora această clasă le spunea într-un anume fel secretul, de la caz la caz. Această situație a fost însă schimbată în sec. IV a.Chr. de către Gnaeus Flavius prin desființarea secretului și aducerea la cunoștința poporului a fastelor și formulelor. Cicero arată că de la Gnaeus Flavius fiecare poate să cunoască aceste norme tehnice de drept și astfel judecarea să nu mai fie la discreția a ceea ce voiau sau nu să spună sacerdoții și cu această ocazie s-a dovedit că dreptul roman vechi fusese stâlcit de cei ce îi dețineau secretul.

Divulgarea fastelor și formulelor a fost apreciată ca prima metodă de democratizare a dreptului, căci prin aceasta arma tehnică de dominație juridică a fost luată din mâinile sacerdoților, care o foloseau ca instrument de dominație juridică, fără posibilitatea de a fi controlați. Pe aceeași direcție de democratizare a mers și învățământul juridic, care a devenit public în sec. III a. Chr. prin jurisconsultul Tiberius Coruncanius, accesul la învățarea dreptului fiind deschis oricărei persoane libere care avea aptitudinile necesare învățării.

Al treilea exemplu de democratizare a dreptului este legat de soarta și influența Codului civil francez din 1804, așa cum a fost numit – Constituția civilă a Franței – care este o mare sinteză a unei societăți democratice care a înlăturat feudalismul. Prin Codul civil dreptul a cunoscut omul, s-a umanizat, deci democratizarea a însemnat umanizarea dreptului.

Omul a devenit subiect de drepturi, devenind centrul întregului sistem de drept, astfel metoda de democratizare a dreptului a devenit sinteza în jurul noțiunii de om, persoană, individ. Codul civil a cunoscut mai multe transformări, pe care unii le-au considerat parțiale, căci Codul a rezistat timpului și asta datorită permanențelor juridice, adică a principiilor Codului civil care-și trăgeau seva dintr-un drept rațional (susțineau unii autori) sau dintr-un drept natural (susțineau alții). Transformările dreptului civil erau atribuite de unii cercetători necesităților de adaptare a Codului civil la schimbările sociale, pe când alți autori vedeau durabilitatea Codului civil explicată prin principiile lui eterne și universal valabile. Manolescu accentua faptul că transformările dreptului civil în sensul democratizării dreptului erau urmările transformărilor sociale și s-au realizat în temei prin intermediul interpretării Codului civil.

Ceea ce este deosebit de important și astăzi – aceste transformări au fost generate și de o schimbare a mentalității juridice care evolua spre lărgirea beneficiului dreptului pentru cei mai mulți. Un autor francez, G. Ripert a numit această evoluție în următo-

rele cuvinte: „Cei slabi au pornit să cucerească dreptul”. Manolescu menționa că a avut loc deplasarea interesului și protecției de la proprietar, patron, creditor, familie legal constituită spre cei mai numeroși și mai săraci – chiriași, salariați, debitori, familie și copii naturali. Codul civil al francezilor este un ansamblu de norme echilibrate, coerent, ce are în fața sa principiile libertății, egalității, responsabilității, dar totuși un monument al timpului său, de aceea el a fost modernizat (Manolescu: democratizat) pe parcursul întregii perioade de aflare în vigoare. Prin efectul jurisprudenței a fost dat răspuns necesității de evoluție, sprijinindu-se pe suplețea conceptelor. Pas cu pas a fost înlăturată inegalitatea genurilor, fiind mai întâi, lichidată incapacitatea femeii măritate. În loc de autoritatea singulară a soțului ori a tatălui s-a impus autoritatea ambilor soți și părinți. Inegalitatea filiației de asemenea a fost suprimată, toți copiii fiind proclamați egali în drepturi, indiferent dacă s-au născut în cadrul căsătoriei ori în afara ei. Progresul tehnologic, dezvoltarea comerțului, globalizarea atrag după sine necesitatea de a reforma dreptul de asigurare, dreptul contractual.

Mircea Manolescu era convins că atât savantul de la catedră, cât și practicianul dreptului au nevoie de metodologia juridică, care este, în formula sa, „știința căilor pentru aflarea adevărului...”, ea cercetează cum lucrează omul de știință și artizanul dreptului, fiindcă în fiecare artizan al dreptului este o iubire de adevăr și este deci un om de știință”.

Sunt de notat două poziții semnificative în această frază.

Primo: atitudinea autorului față de metodologia juridică nu doar ca ansamblu de metode, deci, care nu poate fi redusă la un anume tip de metode, contează orientarea subiectului spre cunoașterea adevărului, dragostea de adevăr și

Secundo: semnul de egalitate pus între savant și practician al dreptului, pentru că atât activitatea unuia, cât și a celuilalt este un proces de cunoaștere, care își propune în mod expres aflarea adevărului. Conștient fiind că există o metodologie generală a științei ce se ocupă de diferite metode, Mircea Manolescu pledea pentru o metodologie specială, metodologia juridică, aducând trei argumente:

1. Unele metode nu se pot aplica într-o disciplină, ca, spre exemplu, metoda experimentului în știința dreptului.
2. Metodele tratate de metodologia generală, fiind aplicate de discipline particulare, capătă un caracter specific, după obiectul acelei discipline.
3. În disciplinele particulare apar unele metode netratate de metodologia generală, de exemplu, Metoda de interpretare în drept. Sigur, aceasta nu este cu

totul nouă, ci se compune din metode pe care le cunoaște metodologia generală: deducția, inducția, analiza, analogia etc.

Operând o incursiune în istorie, autorul ne prezintă unele preocupări de metodă ce țineau în special de interpretarea dreptului, dar primele preocupări serioase de metodă în domeniul juridic le atribuie lui R. von Jhering, care remarcă sarcastic: „Este curios cum juriștii, deși aplică dintotdeauna metode, nu s-au preocupat în mod conștient de ele și asta cu atât mai mult cu cât dreptul cunoaște foarte bine legile societății, dar refuză să-și cunoască propriile sale legi.”

Preocuparea de metodă în doctrina europeană și în practica dreptului a fost stimulată de codificările din secolul al XIX-lea, și anume, a Codului civil francez (*Codul Napoleon* din anul 1804) și a Codului german – *Burgerliches Gesetzbuch*, intrat în vigoare în 1900. În legătură cu interpretarea Codului civil francez, renumitul decan de la Nancy, François Geny, care s-a preocupat de problema metodelor în drept, a criticat metoda tradițională, dezavuând teza relativ la atotputernicia logicii în drept. Pe aceeași linie de gândire Manolescu pune în general problema logicii juridice, pe care o considera doar o parte a metodologiei juridice. De abia în anii 30 ai secolului XX s-au făcut încercări de a constitui o disciplină nouă a metodelor juridice, încercări ce aparțineau autorilor italieni și germani. În doctrina națională au existat până la Manolescu doar unele abordări parțiale și tangențiale, dispersate pe tematica ramurală, de aceea comunicarea din 1943 și cronică din revista „Dreptul” era în mod justificat intitulată „O disciplină nouă: Metodologia juridică”.

Manolescu insistă asupra deosebirii dintre *metodologie* și *metodică*. Metodologia nu înseamnă doar un ansamblu de tehnici și proceduri, care ar viza Metodica, ci privește și principiile ce orientează cunoașterea științifică a dreptului ca fenomen social, dar și procedeele, tehnicile și operațiunile ce înlesnesc această cunoaștere. Confuzia între aceste două noțiuni se mai face încă și astăzi, inclusiv la nivelul reglementărilor juridice (de exemplu, hotărârea de guvern din 24.10.2006 se intitulează „Cu privire la aprobarea Metodologiei de analiză a impactului de reglementare și monitorizare a eficienței actului de reglementare”) [5].

Arătând că Metodologia juridică se preocupă de aflarea adevărului și a căilor care să conducă la acest adevăr, Manolescu se pronunță asupra relevanței Metodologiei juridice ca știința căilor de aflare a adevărului juridic, care este necesară și se impune în arta legiuitorului, a judecătorului, avocatului, savantului. Metodologia juridică stă la baza realizării unei înțelegeri științifice a mecanismului acțiunii sociale a drep-

tului, a funcțiilor lui, a esenței conținutului și formei sale, a legăturilor sale multiple cu societatea.

Cunoașterea este un proces complex, o tendință mereu reînnoită și nici odată realizată definitiv. Acest proces se mișcă între polii unei contradicții: pe de o parte, tendința subiectului cunoscător de a cunoaște în mod definitiv și complet totul, iar pe de altă parte – imposibilitatea realizării în fapt a acestei tendințe. Activitatea juridică reprezintă un proces cognitiv prin excelență, fiindcă își propune în mod expres și implicit aflarea adevărului.

Problema adevărului a beneficiat frecvent de atenția cercetătorilor științifici, care au formulat diverse teorii cu privire la adevăr: teoria adevărului-corespondență, teoria pragmatică a adevărului, a adevărului-coerență.

Numai că noțiunea de adevăr în științele sociale este mai complexă, mai bogată, în ea problema se pune nu numai a criteriului corespondenței dintre conținutul informațional al cunoștințelor subiectului cunoscător și starea de fapt, dar și a concepțiilor valorice ale subiectului cunoscător. Acest lucru a fost subliniat de autorul I. Dobrinescu: „A cunoaște corect din punct de vedere juridic nu înseamnă numai a identifica faptele în materialitatea lor, ci îndeosebi a identifica semnificația faptelor și caracterele persoanelor care au participat la ele, inclusiv circumstanțele în care s-au aflat și s-au manifestat, putându-se afirma că temele despre adevăr în drept sunt consecința culturii juridice a celui ce emite acele teme, iar lumea care se dezvăluie subiectului cunoscător este lumea valorilor juridice” [6].

Noțiunea „cultura juridică” poate fi înțeleasă ca un ansamblu de reguli și practici comune care orientează raționamentul, valorile și percepțiile unui individ sau ale unui grup social, acționând în domeniul dreptului. Valorile reprezintă rezultatul aprecierii (standarde, etaloane) ale lucrurilor, faptelor, persoanelor, evenimentelor, relațiilor, la care se raportează omul și în funcție de care își orientează atitudinea și comportamentul. Dreptul concret nu este viabil în afara valorilor care exprimă finalitățile sistemului de drept. Valorile au un caracter social, ele reprezintă în viața umană principii fundamentale de alegere, iar dreptul le încorporează în măsura în care societatea aprobă acele norme.

Plecând de la aceste postulate, menționăm că este importantă cultura juridică atât a legiuitorului, cât și a judecătorului care se află în fața unui conflict de interese, rezolvarea căruia (de legiuitor – la modul general, iar de magistrat – la modul concret) implică judecăți de valoare. Dreptul este un concept și un fenomen cultural care permite să se aplice realității faptelor, valoarea. „Ca fenomen cultural, – scria Petre Andrei,

– dreptul intră în sfera existenței și în aceea a valorii, întrucât orice fenomen cultural aparține existenței când e valorificat, e substratul valorii și nonvalorii. În sfera valorii intră fenomenul cultural juridic prin faptul că raportează realitatea la valoarea supremă, care, după noi, este cultura. Prin urmare, dreptul este un concept de relație pentru realizarea valorii și pentru aplicarea ei unei realități juridice” [7].

Legiuitorul face un act de voință, poruncind, edictând reguli general-obligatorii, dar problema adevărului și în acest caz se pune de asemenea. Numai că întrebarea este dacă adevărul este preexistent și trebuie să fie doar descoperit, sau conform unor concepții mai noi, adevărul se creează, construiește. M. Manolescu era de părere că al doilea caz era cel corect și atunci metodologia apare ca știința metodelor pentru a crea sau construi adevărul. Deci legiuitorul creează sub formă de porunci ale legii adevărul juridic, căci ceea ce este înscris în lege este luat drept adevăr în aplicările care se fac la cauzele judiciare. Legiuitorul nu este liber să decidă în mod arbitrar, căci trebuie să țină cont de o serie de date ale realității. Astfel Manolescu pune problema (fără a o enunța în mod explicit) a dependenței activității legiuitorului de anumite reguli, proceduri pentru a face o lege viabilă, pentru a afla adevărul despre realitatea socială. Această perspectivă de gândire metodologică a avut ca reper doctrina străină, dar și practica străină și națională care deosebea legea dreaptă de cea injustă, un rol important revenind controlului de constituționalitate a legilor. Aici, făcând un salt în timp, putem aminti fraza celebră a Consiliului Constituțional francez că Parlamentul poate legifera orice, dar numai în respectul Constituției. Dacă legea este conformă Constituției, ea exprimă voința poporului, iar dacă nu este conformă – atunci exprimă doar voința Parlamentului.

Și în activitatea judecătorului, avocatului, problema adevărului are în centru metoda, căci diferența de soluții se reduce la o deosebire de metodă. Manolescu aduce exemplul școlilor sabiniană și prociliană de interpretare din Roma, arătând că adevărul construit de acestea erau în funcție de metodă, atunci când sabinienii, sensibili la favorurile împăratului, rezolvau cazurile după metoda autorității: așa a spus cutare jurisconsult, proculienii, dimpotrivă – refractari la favorurile împăratului, căutau să rezolve pricinile pe baza filosofiei stoice, să deducă logic soluțiile, atașau soluția chiar de sensul cuvintelor, făceau etimologia lor și cu acest aport logic formulau soluții care erau adevărate inovații.

Mircea Manolescu arăta cum (chiar în cazul aplicării aceleiași metode) se poate ajunge la soluții diferite, dacă nu se ține cont de valorile juridice preferate de o soluție sau cealaltă. Când este vorba de a

prefera o soluție sau alta, criteriul valorilor juridice trebuie dobândit cu ajutorul unor anumite metode cu care poți ajunge la descoperirea adevărului despre aceste valori. Legea protejează un interes împotriva altui interes după anumite criterii de valoare. În această direcție, istoria dreptului ne demonstrează procesul de democratizare (în formula lui Manolescu) a dreptului. Democratizarea este privită ca o umanizare a Dreptului, ca o adresare a dreptului către toate ființele umane, adică umanizarea realizează ideea de egalitate prin conceptele juridice.

Amintind metoda liberei cercetări științifice a lui F. Geny, Mircea Manolescu arată cum s-au rezolvat situații neprevăzute, provocate de transformările sociale și de posibilitățile pe care le înfățișează dreptul în procesul evoluției sale. În acest sens, el aduce exemplul împărătesei Imperiului Austriac Maria Tereza (anii de domnie 1745-1765) care cu ajutorul jurisconsultilor a dat o rezolvare în conformitate cu necesitățile momentului și realitățile sociale într-o situație dificilă. În timpul domniei Mariei Tereza, exista la Viena un spital care era o fundație cu multe averi lăsată prin testament pentru îngrijirea răniților din războaiele cu Turcia (în sec. XVII-XVIII Imperiul Austriac și Imperiul Otoman s-au confruntat militar de mai multe ori). Când a intervenit un război cu Prusia, ostașii răniți din acel război zadarnic băteau la porțile spitalului, căci administratorii nu-i primeau din cauza testamentului: spitalul era destinat îngrijirii răniților din războaiele cu turcii. Rezolvarea pe care i-au sugerat-o împărătesei jurisconsultii săi a stat la baza decretului Mariei Tereza, care a prevăzut: A considera turci orice inamici ai Austriei [8]. Astfel, conchide Manolescu, conceptele juridice prin jocul lor științific liber au deschis porțile spitalului pentru necesitățile sociale ale momentului istoric respectiv. Conceptele juridice ca instrumente prin care dreptul contactează cu realitatea, inclusiv influențează realitatea, în cazul dat au fost folosite pentru a-i da unei situații particulare toate aspectele semnificative și pentru a-i da sens. Autorul califica conceptele juridice ca un mijloc de democratizare a dreptului, arătând că legea protejează un interes împotriva altuia după anumite criterii de valoare, exemplificând schimbarea pe parcursul timpului a criteriului Codului civil de a proteja interesul familiei legal constituite, a copilului născut în cadrul căsătoriei, a patronului, a creditorului cu criteriul protecției familiei naturale, a oricărui copil, a salariatului, debitorului, chiriașului.

Metodologia juridică este știința căilor pentru aflarea adevărului, de aceea se impune necesitatea ei în fiecare din artele juridice, unde se pune problema de a căuta, găsi sau construi adevărul și în știința dreptului pentru rezolvarea controverselor, și chiar

în construirea obiectului științei. În concluzie, autorul scrie: „Metodologia juridică este disciplina care cercetează modul cum lucrează omul de știință juridică și artizanul dreptului, fiindcă în fiecare artizan al dreptului este o iubire de adevăr și este deci un om de știință” [9]. Desigur, numai iubirea de adevăr, deși necesară, nu este suficientă, astfel încât practicienii dreptului (legiuitorul, magistrații, avocații) pentru a elabora și aplica dreptul trebuie să-l cunoască, și anume, sub forma științifică, avocații să demonstreze teza și să impună cu argumente convingerea, iar magistrații să motiveze decizia și să susțină cu argumente decizia.

Această teză ne arată clar că Mircea Manolescu considera cunoașterea juridică drept o cunoaștere științifică, indiferent dacă subiectul cunoscător este un savant sau un practician al dreptului, obiectul și scopul cunoașterii pot fi diferite, dar mijloacele sunt aceleași. Atât savantul, cât și practicianul dreptului, pentru a afla adevărul, se servește de puterea sa imaginativă, creatoare, cu ajutorul căreia făurește o ipoteză și cercetează faptele pentru a afla rezultatele și a verifica ceea ce și-a propus ori presupus, prin ipoteza de lucru. Autorul considera că silogismul juridic este indispensabil juristului, dar era împotriva exagerării rolului acestuia de autorii care prezentau judecătorul ca o persoană ce construiește un silogism ca să descopere adevărul, parcă judecătorul ar fi un automat logic. Încă Descartes afirma că silogismul servește mai mult pentru a demonstra un lucru pe care îl știm decât descoperă lucruri noi. Deci, numai silogismul nu este suficient judecătorului. Dreptul nu este o matematică, iar judecătorul nu este un automat, căci el lucrează cu date vii, care sunt suferințele, pasiunile, interesele celor care se judecă, iar acestea nu se pot matematiza.

Deci, concluziona Manolescu, deși nimeni nu se poate dispensa de silogism, nu el, ci ipoteza joacă rolul de protagonist în activitatea omului de știință și a practicianului care vor să ajungă la adevăr. Ipoteza este o presupunere făcută pentru a explica un fapt, este o supoziție bazată pe anumite probabilități. Ipoteza științifică este avansată în procesul dezvoltării cunoașterii științifice pentru a soluționa o problemă concretă. Ipoteza judiciară are o structură specifică, mai întâi, una logică, este construită dintr-o serie de judecăți de existență, în care se afirmă sau se neagă un fapt și judecăți de valoare, în care se propune ceea ce legea permite ori interzice. Este și o structură procedurală căci se încadrează în anumite reguli de procedură. Ipoteza are și conținut, și aici întâlnim distincția dintre *chestiunea de fapt* (conținutul empiric) și *chestiunea de drept* (conținutul juridic). Metodele de interpretare sunt regulile după care se

construiește conținutul juridic al ipotezei judiciare, autorul fiind de părere că este nevoie de interpretare în toate cazurile, că nu se poate vorbi de sens clar și vădit neîndoielnic, că fiecare cuvânt are sensul său, iar sensul frazei nu este suma aritmetică a înțelesului fiecărui cuvânt al acelei fraze. Mai mult decât atât: o clauză poate avea mai multe fraze și atunci sensul clauzei este o sinteză superioară și nouă a mai multor fraze.

În concepția lui M. Manolescu, dezbaterile judiciare duc la adevăr, prin confruntarea a două ipoteze, construite de cei doi pledanți cu mijloace asemănătoare celor folosite de savant în activitatea sa. Diferența dintre cei doi pledanți și savant rezidă în faptul că în cazul savantului ipotezele și îndoielile sunt opera unui singur om, iar în cazul practicienilor, avocaților, de exemplu, rolurile pot fi împărțite, pe când judecătorul va stabili adevărul în urma confruntării dintre cele două ipoteze, înaintate de avocații părților în litigiul civil, sau dintre procuror și avocat în cazul dosarului penal. Judecătorul compară cele două conținuturi ale ipotezelor, apoi confruntă cele două semnificații ale ipotezelor, după care face o structurare logică și procedurală a procesului, iar la final se pronunță, manifestând o preferință. Manolescu menționa: „Judecătorul nu este un fanatic să spună: Acesta și numai acesta este adevărul. Se naște în spiritul său bine organizat, prin cultură și experiența de judecător și de om, o preferință pentru un anumit conținut. Preferință de ordin general. Așa se produce actul de cogniție judiciară, ca o sinteză, cunoaștere de ansamblu” [10]. Pe baza acestui act, judecătorul, ca orice om de știință, emite și el o ipoteză, ipoteza judiciară a judecătorului, care este sinteza dialectică a două ipoteze ce s-au ciocnit în mod contradictoriu, și aceasta este soluția probabilă.

Manolescu considera că în acest moment se produce actul de cunoaștere judiciară, pe baza căruia judecătorul (ca orice om de știință și asemenea avocatului și procurorului) creează și el o ipoteză judiciară, care reprezintă o variantă a explicării faptului juridic dedus în fața sa. Ipoteza respectivă a fost creată pe baza faptelor probate în instanță și ca rezultat al operațiilor logice realizate de judecător. Judecătorul apoi o va verifica prin motivare. Modul de expunere și de motivare a unei hotărâri judecătorești sunt elemente de fond ale deciziei respective, motivarea hotărârii este o problemă de esență, de conținut, aceasta trebuind să fie clară, concisă și concretă, în concordanță cu probele și actele de la dosar. Totodată, ea constituie și o garanție pentru părți în fața eventualului arbitrariu judecătorec.

Motivarea este o tehnică prin care ideile se asociază, se aranjează, prin tehnica argumentării se de-

monstrează adevărul, iar motivarea devine completă și efectivă. Această teză a lui M. Manolescu este consonantă poziției autorului contemporan A. Aarnio care indică trei moduri de motivare a deciziei judecătorești: 1) justificarea deciziei, prin intermediul argumentării concordanței deciziei cu legea, ordinea legală, utilizând atât mijloace logice de probațiune, cât și psihologice; 2) descrierea euristică a procesului de elaborare a deciziei, indicând calea urmată pentru identificarea deciziei, evidențiind alternativele și de ce a considerat-o pe cea finală corectă; 3) explicația intențională a actului de luare a deciziei – din perspectiva unui set de valori dominante în comunitatea pe care o slujește, a necesităților societății.

Orice decizie juridică (judiciară inclusiv) este construită pe argumente, prin care nu se urmărește formularea unor reguli, căci regulile există deja în conținutul normelor și principiilor juridice, ci stabilirea adevărului juridic într-un caz particular, astfel cum rezultă din informațiile oferite de mijloacele de probă administrate și din raportarea acestor informații la norme și/sau principii de drept.

Poziția lui Mircea Manolescu în ceea ce privește necesitatea constituirii Metodologiei juridice este actuală și astăzi, când problemele legate de elaborarea și realizarea dreptului trebuie să fie rezolvate, în așa mod încât rezultatele să fie sigure și satisfăcătoare

pentru fiecare individ în parte și pentru societate în general, pentru ca adevărul juridic să fie un adevăr pentru dreptate, libertate, demnitate umană, dreptul fiind astfel pus în serviciul omului.

Referințe:

1. Pentru detalii biografice: VLĂDUȚ, I. Sociologia juridică în concepția lui Mircea I. Manolescu. În: *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul X, 1999, nr.1-2, p.149.
2. MANOLESCU, M.I. *Teoria și practica dreptului. I. Metodologia și sociologia juridică*. București: Fundația Regele Mihai I, 1946, p.68.
3. *Ibidem*, p. 14.
4. *Ibidem*, p. 17.
5. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr. 170-173, art. 1321.
6. DOBRINESCU, I. *Dreptatea și valorile culturii*. București: Editura Academiei Române, 1992, p.105.
7. PETRE, A. *Opere sociologice*. Vol. I. București: Editura Academiei Române, 1973, p.273.
8. MANOLESCU, M.I. *Op.cit.*, p.37.
9. *Ibidem*, p.97-98.
10. *Ibidem*, p.189.

Prezentat la 20.12.2017